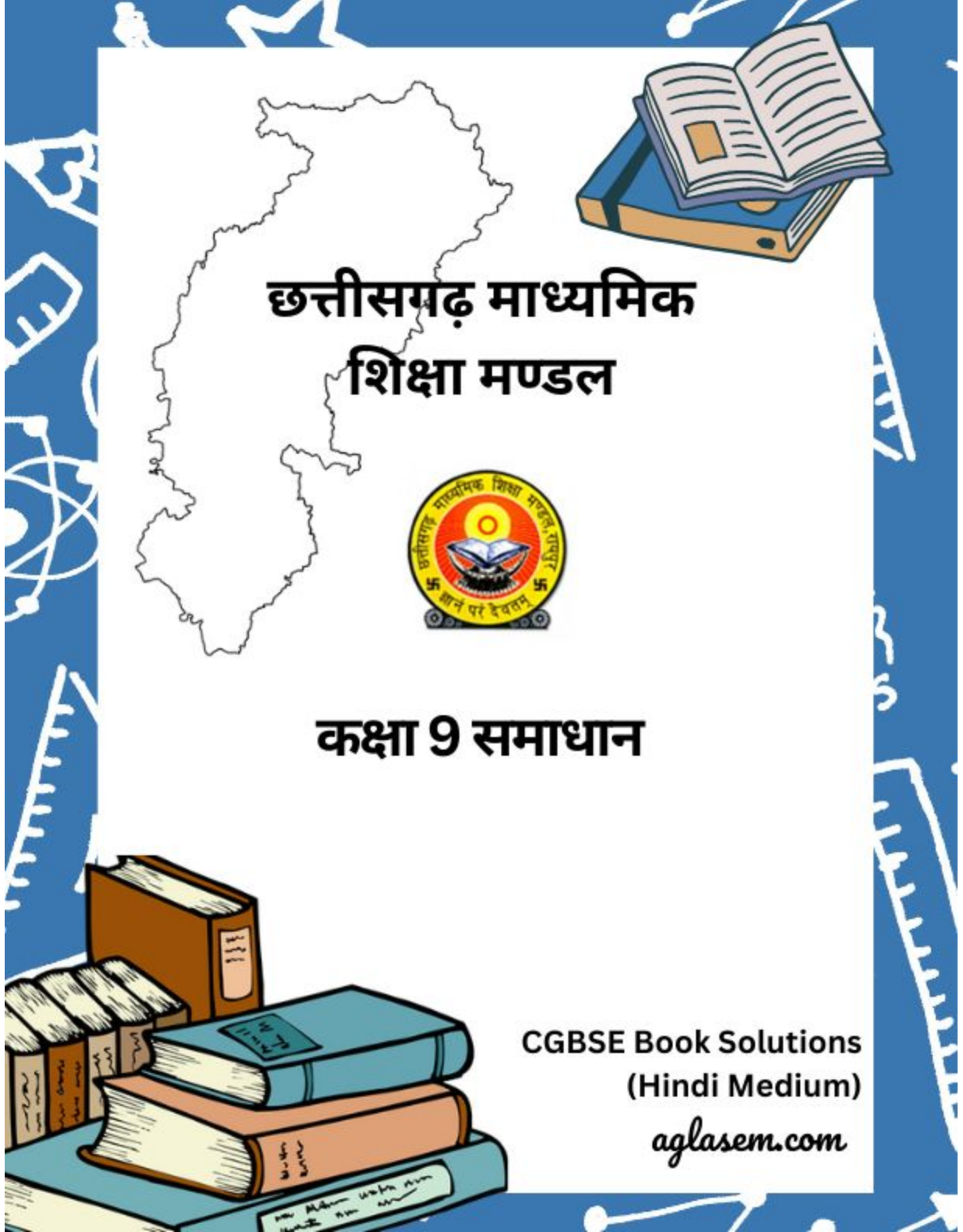

CG Board Class 9 Sanskrit Book Solutions

CGBSE Class 9 Sanskrit Solutions

Chapter - 4

सुभाषितानि

अभ्यासः

Page No. 15

Q.1. अधोलिखितेषु शब्देषु उचितं सन्धिं चिनुत -

i) छिन्नोऽपि = छिन्नः+अपि / छिन्ना +अपि

उत्तर :- छिन्नः+अपि ।

ii) क्षीणोऽप्युपचीयते = क्षीणः +अप्युपचीयते / क्षीणः+अपि+उपचीयते

उत्तर :- क्षीणः+अपि+उपचीयते ।

iii) पुनश्चन्द्रः = पुनः+चन्द्रः / पुनश्+चन्द्रः

उत्तर :- पुनः+चन्द्रः ।

iv) मृगाश्चरन्ति = मृगाः+चरन्ति / मृगाः+च+रन्ति

उत्तर :- मृगाः+चरन्ति ।

v) नासौ = ना+सौ / न+असौ

उत्तर :- न+असौ ।

vi) यच्छलेनाभ्युपेतम् = यत्+छलेन+अभि+उपेतम् / यच्+छलेना+अभि+उपेतम्

उत्तर :- यत्+छलेन+अभि+उपेतम् ।

vii) काष्ठेऽग्निम् = काष्ठे+अग्निम् / काष्ठ+अग्निम्

उत्तर :- काष्ठे+अग्निम् ।

viii) वायुश्च = वायुः+च / वायु+च

उत्तर :- वायुः+च ।

vx) पश्याऽऽत्मानम् = पश्याऽऽत्मा+नम् / पश्य+आत्मानम्

उत्तर :- पश्य+आत्मानम् ।

Page No. 16

Q.2. निम्नादिप्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत -

क) तापसानां बलं किम् अस्ति ?

उत्तर :- तापसानां बलं तपः अस्ति ।

Page No. 16

ख) कस्मिन् कलहो नास्ति?

उत्तर :- मौने कलहो नास्ति ।

Page No. 16

ग) छिन्नोऽपि कः रोहति ?

उत्तर :- छिन्नोऽपि तरूः रोहति ।

Page No. 16

घ) सभायाः का परिभाषा ?

उत्तर :- यत्र वृद्धाः सन्ति सा सभा ।

Page No. 16

ड.) केन धार्यते पृथिवी ?

उत्तर :- सत्येन धार्यते पृथिवी ।

Page No. 16

Q.3. अधोप्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि हिन्दीभाषया लिखत -

क) खलस्य शक्तिः किमर्थं भवति?

उत्तर :- दुष्टों की शक्ति दूसरों को पीड़ा देने के लिए होती है ।

Page No. 16

ख) विद्यार्थिनः किं त्यजेत् ?

उत्तर :- विद्यार्थी को सुख का त्याग कर देना चाहिए ।

Page No. 16

ग) चन्द्रः कथम् उपचीयते ?

उत्तर :- चंद्रमा क्षीण होने पर भी वृद्धि को प्राप्त हो जाता है ।

Page No. 16

घ) कनकं कैः परीक्ष्यते?

उत्तर :- सोने की परीक्षा घिसकर, छेदकर, तापकर, और पीटकर की जाती है ।

Page No. 16

ड.) विवेकतः आत्मानं कुत्र पश्य ?

उत्तर :- विवेकपूर्वक आत्मा को शरीर में स्थित देखेंगे ।

Page No. 16

Q.4. शुद्धं विकल्पं चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत -

क) खलस्य धनं भवति। (मदाय, मदेन, मदम्)

ख) विद्यार्थिनः सुखम्..... । (अस्ति, नास्ति, सन्ति)
 ग) पुरुषः परीक्ष्यते। (चत्वारः, चतसृभिः, चतुर्भिः)
 घ) यत्र वृद्धाः न सन्ति सभा नास्ति। (सः, सा, तत्)
 ड.) सर्व सत्ये । (प्रतिष्ठितम्, प्रतिष्ठितः, प्रतिष्ठितानि)
 उत्तर :- क)मदाय,ख)नास्ति, ग)चतुर्भिः, घ) सा,ड.) प्रतिष्ठितम् .।

Page No. 17

Q.5.तालिकामनुसृत्य पदानि रचयत -

शब्दः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
क्षमा	क्षमा	क्षमे	क्षमाः	प्रथमा
तरु	तरूम्	तरू	तरून्	द्वितीया
सभा	सभया	सभाभ्याम्	सभाभिः	तृतीया
सत्य	सत्याय	सत्याभ्याम्	सत्येभ्यः	चतुर्थी
बन्धु	बन्धोः	बन्धुभ्याम्	बन्धुभ्यः	पंचमी
चतुर (चार)	चतुरस्य	चतुरोः	चतुर्णाम्	षष्ठी
अदस् (नपु.)	अमुष्मिन्	अमुयोः	अमीषु	सप्तमी

Page No. 17

Q.6.'क' वर्ग 'ख' इति वर्गेन सह योजयत।

'क' वर्ग		'ख' वर्ग
सत्येन तपति	-	दारिद्र्यम्
जागरिते नास्ति	-	धनक्षयम्
परद्वेषात् भवति	-	भयम्
रक्षणाय भवति	-	रविः
उद्योगे नास्ति	-	शक्तिः

उत्तर :- 1) रविः, 2)भयम्, 3)धनक्षयम्, 4) शक्तिः, 5) दारिद्र्यम् .।

Page No. 17

Q.7. उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखितपदेषु प्रकृतिप्रत्ययविभागं/संयोगं कुरुत -

यथा -	जागरितम्	= जागृ + क्त
	कृ + क्त	= कृतम्
	छिद + क्त	= छिन्नः
	क्षि + क्त	= क्षीणः
	वृध् + क्त	= वृद्धः
	प्रति + स्था + क्त	= प्रतिष्ठितम्